

Stanisław Zimoch

Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 1977 r. (Rw 199)

Palestra 22/7(247), 108-112

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

k.p.c., skoro umorzenie postępowania spowodowało niejako „mechanicznie” zbyt daleko idące następstwa dla strony, która dochodziła ochrony prawnej, i to w sytuacji, kiedy podstawa zawieszenia postępowania w rzeczywistości nie istniała. Dlatego też werbalna wykładnia cytowanego przepisu, która doprowadzałaby w gruncie rzeczy do umorzenia w każdym wypadku postępowania po uływie trzech lat od zawieszenia i wobec braku wniosku o podjęcie tego postępowania, byłaby sprzeczna z interesem społecznym i z zasadami socjalistycznego wymiaru sprawiedliwości.

Wydaje się, że już od dawna narzucała się potrzeba nowego spojrzenia na instytucję umorzenia postępowania, która powinna służyć głównie w tych wypadkach, kiedy naprawdę nie ma potrzeby wydawania wyroku albo gdyby było to niedopuszczalne ze względu na zaistnienie negatywnych (bezwzględnych) przesłanek procesowych.¹² Natomiast w żadnym razie instytucja ta nie może sankcjonować pomyłek w zakresie zawieszenia postępowania.

W tym stanie rzeczy uważam, że

Sąd Najwyższy prawidłowo uchylił zaskarżone postanowienie, dając jednocześnie na podstawie art. 397 § 1 w związku z art. 388 § 1 k.p.c. możliwość sądowi I instancji realizacji wydanego przezeń postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego, które nie zostało uchylone z momentem zawieszenia postępowania. Jednocześnie Sąd Najwyższy słusznie pozostawił do rozważenia sądowi wojewódzkiemu kwestię ewentualnego wydania wyroku częściowego, skoro strona pozwana częściowo uznała powództwo, a powódka w związku z tym wniosła o wydanie wyroku częściowego.

Jeśli zaś chodzi o postępowanie dowodowe co do dalszej części żądania powódki, to ewentualne przeszkody lub uchybienia ze strony powódki w przeprowadzeniu tego postępowania mogą być istotnie — jak to nadmienili Sąd Najwyższy — ocenione na podstawie przepisu art. 233 § 2 k.p.c. Nie ma przeto przeszkód do przeprowadzenia postępowania i merytorycznego rozstrzygnięcia tej sprawy.

Sławomir Dalka

¹² Por. np. W. Broniewicz: Umorzenie postępowania w procesie cywilnym (w pracy zbiorowej: Księga pamiątkowa ku czci K. Stefki, Warszawa—Wrocław 1967, s. 33 i n.) oraz Z. Resich: Przesłanki procesowe, Warszawa 1966, s. 100 i n.

2.

GLOSSA

do wyroku Sądu Najwyższego
z dnia 6 lipca 1977 r.
(Rw 199/77)*

Treść tezy glosowanego wyroku jest następująca:

Zwolnienie żołnierza — w tym również odbywającego zasadniczą służbę wojskową — od uiszczenia opłat, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach

w sprawach karnych (Dz. U. Nr 27, poz. 152), może w myśl art. 17 ust. 1 tejże ustawy nastąpić tylko w warunkach przewidzianych w art. 545 i 556 k.p.k.

* Wyrok z uzasadnieniem został opublikowany w „Prawie i Życiu” z 1977 r. nr 44 oraz w OSNKW 1977, nr 9, poz. 107.

Zapłaty wyrażone w tezie glosowanego wyroku ma duże znaczenie dla ujednoczenia praktyki w sądach powszechnych i wojskowych w kwestiach związanych z obciążeniem określonej kategorii żołnierzy opłatami w sprawach karnych.

Zdaniem SN skoro w ustawie z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych¹ brak jest odpowiednika art. 547 § 3 k.p.k., który zwalnia żołnierzy zasadniczej służby wojskowej lub pełniących służbę w charakterze kandydatów do służby zawodowej również od opłat, to ta grupa skazanych nie jest z mocy ustawy generalnie zwolniona od tych opłat. Przepis art. 17 ust. 1 ustawy nakazuje jedynie w kwestiach dotyczących zwolnienia od opłat stosować odpowiednie przepisy o zwolnieniu od kosztów postępowania. Zdaniem SN oznacza to, że do zwolnienia od opłat mogą mieć zastosowanie tylko przepisy art. 545 i 556 k.p.k., ponieważ tylko one traktują o zwolnieniu od kosztów.

W konsekwencji zajętego przez SN stanowiska w omawianym przedmiocie, w każdym wypadku skazania żołnierza służby zasadniczej lub kandydata na żołnierza zawodowego będą oni z mocy art. 547 § 3 k.p.k. korzystać tylko ze zwolnienia od kosztów postępowania, natomiast należy ich obciążyć opłatami na ogólnych zasadach. Ewentualne zwolnienie od tych opłat może nastąpić również na ogólnych zasadach, tj. przy odpowiednim zastosowaniu art. 17 ust. 1 ustawy w związku z art. 556 k.p.k., bądź też — w zależności od powstałej sytuacji procesowej — w związku z art. 545 k.p.k.

Pogląd SN nie wydaje się w pełni

przekonywający, opiera się bowiem wyłącznie na prostej wykładni gramatycznej, natomiast nie uwzględnia on faktycznego znaczenia innych zwrotów, którymi posługuje się kodeks postępowania karnego, równoznacznych w swej istocie ze zwolnieniem od kosztów.

Za trafnością zajętego przez SN stanowiska nie przemawia wcale art. 21 pkt 3 ustawy. W przepisie tym ustawodawca rozciągnął obowiązki ustawy w stosunku do żołnierzy, do których nie miały zastosowania przepisy uchylonego ustawą (por. art. 25) dekretu z dnia 23 stycznia 1947 r. o opłatach sądowych w sprawach karnych.² Przy braku tego przepisu wszyscy żołnierze, niezależnie od stopnia i rodzaju służby wojskowej, nadal byłby generalnie zwolnieni od obowiązku ponoszenia opłat w sprawach karnych.³

Przepisy ustawy rzeczywiście nie zawierają żadnej bezpośredniej wzmianki o zwolnieniu od opłat oskarżonych wymienionych w art. 547 § 3 k.p.k. Gdyby jednak ustawodawca w art. 21 ustawy traktującym o zakresie jej obowiązywania zamieścił wzmiankę, że przepisów jej nie stosuje się do żołnierzy służby zasadniczej i kandydatów do służby zawodowej, to oznaczałoby to, że ta kategoria osób w żadnym razie nie miałaby obowiązku uiszczenia jakichkolwiek opłat. Brak takiej regulacji nie oznacza wcale, wbrew pogładowi SN, że przepisy ustawy nie wprowadzają wyjątku od zasady wyrażonej w art. 21 pkt 3. Moim zdaniem, takim przepisem wyjątkowym jest właśnie art. 17 ust. 1. Nakazuje on bowiem w wypadku zwolnienia od opłat odpowiednie stosowanie przepisów traktujących o zwolnieniu od kosztów postę-

¹ Dz. U. 27, poz. 152.

² Dz. U. Nr 19, poz. 73 z późniejszymi zmianami.

³ Należy podkreślić, że przepisy ustawy nadal mają w ogóle zastosowania w razie ukarania za wykroczenie przez kolegię do spraw wykroczeń oraz za wykroczenia i występki skarbowe przez finansowe organy orzekające, co wyraźnie wynika z treści art. 21 pkt 1 i 2 ustawy.

powania. Istota omawianego problemu sprowadza się więc do wskazania tych przepisów procedury karnej, które traktują o zwolnieniu od kosztów. Zgodnie bowiem z nakazem zawartym w art. 17 ust. 1 ustawy będą one miały zastosowanie bez żadnych wyjątków również i do opłat. Nie powinno budzić wątpliwości, że do tej grupy należy zaliczyć wszystkie te przepisy, przy braku których — w zależności od stadium postępowania, rodzaju rozstrzygnięcia i statusu procesowego danej osoby — należałoby obciążyć tę osobę na zasadach ogólnych należnymi Skarbowi Państwa kosztami postępowania. Do grupy tej należą w szczególności przepisy art. 554, 547 § 1 i 551 k.p.k. Jednocześnie jednak w tym samym rozdziale występują przepisy art. 545, 547 § 3, 549 § 1 pkt 2, 551 i 556, traktujące o zwolnieniu od obowiązku uiszczenia tych kosztów.

Ogólna charakterystyka tych przepisów wskazuje na to, że jedne z nich mają charakter generalny w tym znaczeniu, iż mogą mieć zastosowanie — po zaistnieniu określonych wymagań — wobec każdej osoby. Do tej grupy należą art. 545 i 556 k.p.k. Drugą grupę stanowią art. 549 § 1 pkt 2 i 551 k.p.k., które mają zastosowanie w razie wydania wymienionego w nich rozstrzygnięcia.

Indywidualny charakter ma natomiast art. 547 § 3 k.p.k., ma on bowiem zastosowanie tylko względem dwóch grup żołnierzy, i to tylko wówczas, gdy występują oni w danej sprawie w charakterze oskarżonych.

Wymienione przepisy traktujące o zwolnieniu od kosztów postępowania przez sąd albo o ponoszeniu ich przez Skarb Państwa można łączyć w dalsze działy i grupy. Dla rozważań niezbędnych i wiążących się bezpośrednio z przedmiotem i zakresem glosy wystarczy mieć na względzie dwa dalsze

aspekty, a mianowicie to, że:

- o zwolnieniu od kosztów na podstawie art. 545 orzeka sąd zawsze na wniosek, a na podstawie art. 556 k.p.k. (w orzeczeniu kończącym postępowanie) — również z urzędu; ponadto z mocy obu przepisów zwolnienie może dotyczyć tylko części kosztów;
- zwolnienie w myśl art. 547 § 3, 549 § 1 pkt 2 i 551 k.p.k. następuje z urzędu i z mocy samego prawa bez względu na to, czy określone w nich osoby mogłyby je uiszczyć bez żadnego istotnego uszczerbku majątkowego; z tej też racji ustawa nie mówi o zwolnieniu od tych kosztów przez sąd, lecz że ponosi je Skarb Państwa.

Poczynione rozważania dowodzą, że przepisy kodeksu postępowania karnego dopuszczają bądź też nakazują zwolnienie od kosztów wówczas, gdy obowiązek ich uiszczenia został ustalony pozytywnie na zasadach ogólnych. Zwolnienie ma zawsze indywidualny charakter i musi być poprzedzone dokonaniem ustaleń wymienionych w art. 545 lub 556 k.p.k.

W sytuacjach gdy zwolnienie następuje z mocy samego prawa oraz gdy ma ono charakter generalny, nie przewidujący żadnych odstępstw i wyjątków, to ustawodawca stwierdza wówczas, że „koszty postępowania ponosi Skarb Państwa” (art. 547 § 3, 549 § 1 pkt 2 i 551 k.p.k.). Ten ostatni zwrot jest więc równoznaczny ze zwolnieniem określonego podmiotu od obowiązku uiszczenia kosztów postępowania. Jeżeli więc w art. 17 ust. 1 ustawy o opłatach w sprawach karnych znajdujemy polecenie odpowiedniego stosowania przepisów traktujących o zwolnieniu od kosztów postępowania karnego, to nie powinno budzić wątpliwości, że nakaz ten obejmuje zarówno te przepisy kodeksu po-

stępowania karnego, w których jest mowa o zwolnieniu, jak i przepisy o ponoszeniu kosztów przez Skarb Państwa.⁴

Za trafnością tego poglądu, poza przedstawioną próbą wykładni odpowiednich przepisów, przemawia również sam charakter kosztów i opłat. Na koszty składają się przecież wydatki, jakie poniósł Skarb Państwa w konkretnej sprawie (art. 554 k.p.k.). Są to kwoty, które nie obejmują ogólnych wydatków związanych z działalnością aparatu wymiaru sprawiedliwości, lecz stanowią jedynie zwrot tego, co zostało wydatkowane w konkretnej sprawie.

Opłaty nie korespondują z wydatkami w zakresie ujętym w art. 554 k.p.k. Wymiar ich i obowiązek uiszczenia zależny jest wyłącznie od rodzaju rozstrzygnięcia lub wniosku bądź też od wymiaru i rodzaju orzeczonej kary.

Zasądzane i wyegzekwowane opłaty mogą być — poprzez budżet Państwa — kierowane na pokrycie wydatków związanych z funkcjonowaniem organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Wydatki te jednak ponosi Skarb Państwa bez ścisłego powiązania z postępowaniem karnym wszczętym przeciwko określonej osobie. Jeżeli więc ustawodawca zrezygnował z obciążania osób wymienionych w art. 547 § 3 k.p.k. kwotami wydatkowanymi bezpośrednio w danej sprawie, które miały powrócić do kasy państwowej, to trudno jest znaleźć uzasadnione racje, żeby zwolnienie nie rozciągało się również na kwoty, które nie mają charakteru wydatków bezpośrednich.

Wracając do zagadnienia związanego bezpośrednio z tematem glosowanego orzeczenia, należy mieć na względzie, że w art. 547 § 3 i 4 k.p.k. jest mowa

o ponoszeniu kosztów przez Skarb Państwa (zwolnienie od kosztów) w razie skazania albo warunkowego umorzenia postępowania. Oznacza to, że przepisy te w odniesieniu do kosztów nie będą miały zastosowania wobec żołnierzy pełniących zasadniczą służbę wojskową lub w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych, jeżeli w konkretnej sprawie osoby te wystąpią nie w charakterze oskarżonych, lecz oskarżycieli prywatnych lub posiłkowych albo powodów cywilnych. Z tych samych względów nie będą one korzystać z mocy samego prawa, tj. art. 17 ust. 1 ustawy w związku z art. 547 § 3 k.p.k., ze zwolnienia od opłat wymienionych w art. 13 i 15 ust. 1 ustawy. Oczywiście, zwolnienie od opłat wymienionych w art. 15 ust. 1 ustawy nie będzie wchodzić w rachubę wówczas, gdy wymienione podmioty złożą wymieniony w tym przepisie wniosek lub prośbę nie jako skazani we własnej sprawie, lecz jako osoby uprawnione do ich wnoszenia z mocy przepisu szczególnego (np. art. 476 § 2 i 492 k.p.k.).⁵

Rekapitulując, należy przyjąć, że obowiązek obciążania oraz obowiązek zwalniania z urzędu lub na wniosek od opłat w sprawach karnych żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową kształtuje się w obowiązującym stanie prawnym następująco:

- 1) W odniesieniu do żołnierzy służby zasadniczej i kandydatów na żołnierzy zawodowych:
  - a) korzystają oni z mocy samego prawa ze zwolnienia od opłat na podstawie art. 17 ust. 1 ustawy w związku z art. 547 § 3 i 4 k.p.k., jeżeli dojdzie wobec nich do skazania bądź warunkowego umorzenia postępowania,
  - b) w razie wystąpienia w danej sprawie w innej roli procesowej

⁴ Podobnie H. Kempisty: Koszty sądowe w sprawach karnych — Komentarz, 1977, s. 79 i 97.

⁵ Por. bliżej w tym względzie J. Skórzewska, S. Zimoch: Opłaty w sprawach karnych, NP 1973, 1973, nr 10, s. 1594—1595.

niż oskarżeni lub skazani, należy obciążyć ich opłatami na zasadach ogólnych; ze zwolnienia od opłat będą mogli korzystać również tylko na ogólnych zasadach, tj. na podstawie art. 13 ust. 1 bądź art. 17 ust. 1 ustawy w związku z art. 545 lub 556 k.p.k.

- 2) W odniesieniu do żołnierzy czynnej służby wojskowej z wyłączeniem pełniących zasadniczą służbę lub w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych, niezależnie od rodzaju służby, posiadanego stopnia i statusu procesowego w danej sprawie:

a) nie korzystają oni w ogóle z

mocy samego prawa od zwolnienia od opłat w sprawach karnych i dlatego należy ich obciążyć należnymi opłatami na zasadach ogólnych,

- b) mogą oni korzystać ze zwolnienia od opłat tylko na zasadach ogólnych, tj. na wniosek lub z urzędu, w sytuacjach przewidzianych w art. 13 ust. 1 bądź w art. 17 ust. 1 ustawy w związku z art. 545 lub 556 k.p.k.⁶

Poczynione rozważania prowadzą chyba jednoznacznie do wniosku, że odmienny w tym względzie pogląd SN wyrażony w głosowanym wyroku nie zasługuje na aprobatę.

Stanisław Zimoch

⁶ Por. też H. Kempisty: op. cit., s. 97.

PHASA O ADWOKATURZE

Środowiska prawnicze, w tym także terenowe ogniwa samorządu adwokackiego, podniosły zdecydowany sprzeciw przeciwko zagrożeniu płynącemu z zamierzeń produkowania i użycia broni neutronowej. O jednym z przejawów takiego publicznego protestu poinformowała „Gazeta Prawnicza” (nr 11 z dnia 1 czerwca br.), donosząc:

„Na Walnym Zgromadzeniu Delegatów Izby łódzkiej została podjęta doniosła rezolucja. Zebrani, solidaryzując się z rezolucjami tych wszystkich środowisk i organizacji, które domagają się zakazu produkcji i rozprzestrzeniania bomby neutronowej oraz wszelkich rodzajów broni masowej zagłady, przyłączyli się do powszechnego protestu przeciwko broni »N« oraz wszelkim działaniom, które zakłócają tendencję do odprężenia międzynarodowego, powodują eskalację zbrojeń i wydatków na nie oraz zwiększają niebezpieczeństwo wojny. Równocześnie zwrócili się do innych Izb Adwokackich oraz całego prawnictwa polskiego o przyłączenie się do powszechnego apelu o zakaz produkcji i rozprzestrzeniania broni neutronowej.”

Należy dodać, że w sprawozdaniach z przebiegu zgromadzeń delegatów w innych izbach adwokackich delegaci środowisk adwokackich w pełni poparli ten apel.

*

W koszalińskim dzienniku „Głos Pomorza” (nr 88 z dnia 18 kwietnia br.) ukazał się artykuł pt. *Adwokaci* pióra dra Janusza Piotrowskiego. Publikacja ta wskazuje na rolę i zadania adwokatów w naszym systemie ochrony prawnej i informuje o charakterze usług adwokackich. Jak zaznaczył autor, „przepisy naszego prawa stwarzają obywatelom szeroki dostęp do pomocy adwokackiej, co wyraża się stosunkowo dużą liczbą funkcjonujących zespołów adwokackich (w zasadzie — w siedzibie każdego sądu; w większych miastach jest ich więcej) oraz stosunkowo